

УДК 342.9:636.08

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.73>**О. В. Мащенко**

доктор юридичних наук, професор,
перший проректор з науково-педагогічної та наукової роботи
Класичного приватного університету, м. Запоріжжя
<https://orcid.org/0000-0003-3897-6845>

Ю. В. Абакумова

доктор юридичних наук, доцент,
директор Інституту економіки та права ім. В. Сташиса
Класичного приватного університету, м. Запоріжжя
<https://orcid.org/0009-0008-7018-8850>

ЗАХИСТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНІ АСПЕКТИ

У статті досліджено адміністративно-правові та кримінальні аспекти захисту сільсько-господарських тварин від жорстокого поводження в Україні, аналізуючи поточний стан законодавчого регулювання та виклики, що виникають при його імplementації. Зазначено, що українське законодавство, представлене Законом України „Про захист тварин від жорстокого поводження”, Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України, закладає базові принципи гуманного ставлення до тварин та передбачає відповідальність за жорстокість. Окремо висвітлено роль Закону України „Про ветеринарну медицину”, Державних стандартів України та підзаконних нормативних актів у встановленні вимог до утримання, транспортування та забою сільськогосподарських тварин, а також позитивний вплив Закону про імplementацію європейських стандартів, який посилив кримінальну відповідальність та розширив перелік заборонених дій.

Водночас, у статті акцентовано увагу на системних прогалинах та колізіях у чинному законодавстві, що створюють „сіру зону” між критеріями „оптимального добробуту” та „неприпустимого жорстокого поводження”. Основними проблемами визнано відсутність чітких, кількісно вимірюваних стандартів щодо площі утримання, умов вентиляції, температурного режиму, освітлення та доступу до вигулу для різних видів та вікових груп сільськогосподарських тварин. Така невизначеність ускладнює об’єктивну кваліфікацію правопорушень та ефективне доведення факту жорстокого поводження, що перешкоджає належному притягненню до адміністративної та кримінальної відповідальності.

Також виявлено прогалини у регулюванні етапів забою та транспортування тварин, де, попри загальні вимоги, відсутні детальні протоколи щодо методів оглушення, часу до настання смерті та конкретних умов перевезення, що відповідають європейським нормам. Підкреслюється, що існуючі розбіжності між національним законодавством та європейськими директивами у сфері добробуту тварин сповільнюють євроінтеграційний процес України.

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про необхідність деталізації та конкретизації нормативно-правової бази шляхом розробки науково обґрунтованих, кількісних стандартів добробуту тварин. Це дозволить підвищити ефективність контролю, забезпечити належне правозастосування та посилити адміністративно-правові та кримінальні аспекти захисту сільськогосподарських тварин від жорстокого поводження, сприяючи повній імplementації європейських вимог та покращенню міжнародного іміджу України.

Ключові слова: сільськогосподарські тварини, добробут тварин, жорстоке поводження, адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, законодавство України, європейські стандарти, сіра зона.

Постановка завдання. Проблема забезпечення добробуту тварин у сучасному світі набуває дедалі більшої актуальності, переходячи з площини виключно етичної дискусії у сферу правового регулювання та суспільного контролю. Це особливо стосується сільськогосподарських тварин, утримання та розведення яких є невід'ємною частиною агропромислового комплексу. Гуманне поводження з ними не лише відповідає моральним принципам, а й має прямий вплив на якість продукції, економічну ефективність виробництва та міжнародний імідж держави.

Україна, рухаючись шляхом європейської інтеграції, докладає значних зусиль для гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами у сфері захисту тварин від жорстокого поводження, проте, у національному законодавстві все ще існують колізії та прогалини, що створюють так звану „сіру зону” між критеріями „оптимального добробуту” та „неприпустимого жорстокого поводження”. Ця не тільки ускладнює ефективний контроль за дотриманням вимог та притягнення винних до відповідальності, але й створює простір для суб'єктивних рішень, підвищуючи ризик корупції. Більше того, розбіжності між українським законодавством та деталізованими європейськими директивами щодо добробуту тварин свідчать про незавершеність процесу імплементації, що може негативно впливати на міжнародний імідж України та її інтеграційні прагнення.

Таким чином, актуальність дослідження полягає у необхідності комплексного аналізу наявного нормативно-правового забезпечення у сфері захисту сільськогосподарських тварин, виявлення його недоліків та розробки конкретних пропозицій щодо вдосконалення законодавства. Це дозволить не тільки забезпечити належний добробут тварин, а й сприятиме зміцненню верховенства права, підвищенню довіри до України з боку міжнародної спільноти та гармонізації її законодавства з європейськими стандартами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти захисту тварин від жорстокого поводження було розглянуто

вченими у низці робіт з кримінального права, зокрема: І. А. Головка, А. О. Данилевський, Д. О. Калмиков, В. А. Копилян, В. В. Кузнецов, В. С. Мірошніченко, Р. Г. Песцов С. А. Хімченко, О. І. Ющик та інші. Питання адміністративної відповідальності за вчинення протиправних дій, спрямованих на жорстоке поводження з тваринами досліджували: Н. С. Бондаренко, В. О. Морозова, Н. В. Уварова, М. М. Юшков та інші.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарськими тваринами вважаються ті, що утримуються та розводяться людиною для отримання продуктів і сировини тваринного походження [1].

Базовим законом, який визначає загальні принципи гуманного поводження з тваринами, незалежно від їх призначення – є ЗУ „Про захист тварин від жорстокого поводження”. Він містить статті, що безпосередньо стосуються сільськогосподарських тварин.

Диспозиція ст. 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) конкретизує, що жорстоким поводженням з тваринами є – знущання над ними, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, але не призвело до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, порушення правил транспортування тварин, тощо, що вважається правопорушенням та тягне за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини [4].

Якщо жорстоке поводження призвело до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварини, то відповідні дії будуть кваліфіковані як кримінальне правопорушення, що карається обмеженням волі на строк від одного до трьох років або позбавленням волі на строк від двох до трьох років з конфіскацією тварини (ст. 299 КК України [5]).

Статтею 18 ЗУ „Про захист тварин від жорстокого поводження” встановлено загальні правила поводження з тваринами, які виключають жорстокість. Так, при поводженні з тваринами не допускається:

- використання оснащення, інвентарю та піротехнічних виробів, що призводять або можуть призвести до травмування тварин;

- примушування тварин до виконання неприродних для них дій, що призводять до травмувань;

- нанесення побоїв, травм, отруєння тварин;

- використання тварин в умовах надмірних фізіологічних навантажень тощо [1].

Крім того, забороняється:

- розведення тварин з виявленими генетичними змінами, що спричиняють їм страждання;

- розведення тварин зі спадково закріпленою агресивністю;

- примушування до нападу одних тварин на інших, у тому числі при тестуванні тварин;

- проведення генетичних змін на тваринах;

- застосування до тварин фармакологічних та механічних засобів допінгу, тощо [1].

Всі ці норми поширюються і на сільськогосподарських тварин.

В ст. 21 Закону визначені правила поводження з тваринами в сільському господарстві, скотарстві, при отриманні продукції тваринного походження.

Зокрема забороняється застосовувати технології отримання від тварини продукції (доїння, стрижка, відгодівля тощо), які передбачають застосування больових і травмуючих прийомів. При розведенні тварин із застосуванням біотехнологічних і генно-інженерних методів не допускається зміна породи і зовнішнього вигляду тварин, якщо така зміна може призвести до страждань тварин [1].

Поняття „больові і травмуючі прийоми” може бути визначено через ветеринарні стандарти, наукові дослідження, а також судову практику. Наприклад, надмірне використання електричних пастухів, неправильні методи фіксації, що призводять до фізичних ушкоджень, або примусова відгодівля, яка викликає значні страждання, можуть підпадати під цю категорію.

Електропастухи – це технологія, яка активно застосовується у фермерському

господарстві для контролю переміщення тварин на пасовищах. Це система електричних огорож, яка утримує тварин у межах пасовища за допомогою безпечного електричного імпульсу. Вона складається з кількох основних елементів: електричного генератора (енергайзера), ізольованих проводів або стрічок, заземлення та ізоляторів. Тварини, які торкаються огорожі, отримують короткий і нешкідливий електричний удар, що стримує їх від подальших спроб покинути територію [2].

Неправильними методами фіксації – є такі способи утримання тварини, які спричиняють їй невинуватий біль, страждання, стрес або фізичні ушкодження. Це може відбуватися через: надмірне стиснення або тиск (занадто туге затягування мотузок або ременів, що перетискає кровоносні судини, нерви або дихальні шляхи. Це може призвести до набряків, некрозу тканин, пошкодження нервів, або навіть задухи); використання невідповідного обладнання (застосування фіксуючих пристроїв, які не відповідають розміру або виду тварини, мають гострі краї, шорсткі поверхні або неправильну конструкцію, що призводить до натирання, порізів, саден); недостатній досвід або знання (особа, яка фіксує тварину, не знає анатомічних особливостей тварини або правильних технік фіксації, що призводить до вивихів, переломів, ушкоджень м'язів або суглобів); тривала або безперервна фіксація без необхідності (утримання тварини у фіксованому стані довше, ніж це необхідно для виконання процедури, або використання постійної фіксації без можливості тварині змінити положення тіла); фіксація в положенні, що викликає стрес або паніку (примусове утримання тварини в неприродному, незручному або загрозливому для неї положенні, що викликає паніку, спроби втекти та, як наслідок, отримання травм).

Під примусовою відгодівлею слід розуміти метод годування тварин, при якому їм насильно вводять велику кількість корму, значно більшу, ніж вони могли б спожити добровільно. Метою такої відгодівлі є швидке набирання ваги або надмірне збільшення розмірів певних органів

(наприклад, печінки у водоплавних птахів для виробництва фуа-гра).

Примусова відгодівля, яка викликає значні страждання характеризується наступними ознаками: насильницьке введення корму через використання трубок, шлангів або інших пристроїв, які вводяться через рот тварини в стравохід, щоб подати великий об'єм корму; надання такої кількості корму, що шлунок та інші травні органи значно розтягуються, викликаючи фізичний біль, нудоту та дискомфорт; розвиток патологій печінки (жирова дистрофія), проблеми з травленням, діарея, задишка, кульгавість через надмірну вагу, а також висока смертність серед тварин; утримання у дуже тісних клітках або обмежених просторах, щоб мінімізувати витрати енергії та прискорити набір ваги.

Стаття 21 ЗУ „Про захист тварин від жорстокого поводження” встановлює обмеження при застосуванні біотехнологічних та генно-інженерних методів. Норма має превентивний характер, та спрямована на запобігання потенційним стражданням тварин ще на стадії їх розведення та генетичних модифікацій. Законодавець визнає правомірність використання сучасних біотехнологій у тваринництві, але встановлює чіткі обмеження, спрямовані на захист благополуччя тварин. Це є прикладом балансу між економічними інтересами (збільшення продуктивності) та етичними принципами.

Отже, ст. 21 Закону [1] – є фундаментальною нормою для визначення, що є „жорстоким поводженням” з тваринами в сільському господарстві, скотарстві та при отриманні продукції тваринного походження, і які дії стосовно тварин є неприпустимими. Норма визначає етичні та моральні норми ставлення до тварин як живих істот, що здатні відчувати біль та страждання. Проте, ЗУ „Про ветеринарну медицину” [3] регулює правові та організаційні засади ветеринарної медицини, яка є ключовою для забезпечення здоров'я та благополуччя тварин. Його норми безпосередньо впливають на практичне застосування принципів гуманності, встановлених законодавством про захист тварин.

ЗУ „Про ветеринарну медицину” встановлює вимоги до профілактики захво-

рювань, діагностики, лікування тварин, а також до ветеринарно-санітарної експертизи продукції, а в свою чергу, здорова тварина менше схильна до страждань, а належний ветеринарний догляд є невід'ємною частиною гуманного поводження. Цей Закон деталізує конкретні ветеринарно-санітарні та зоогігієнічні вимоги до утримання різних видів тварин. Це включає норми площі на одну тварину, вимоги до вентиляції, освітлення, годівлі, доступу до води, які безпосередньо впливають на благополуччя та запобігають стресу та хворобам.

Так, у ст. 37 ЗУ „Про ветеринарну медицину” встановлює, що юридичні та фізичні особи, діяльність яких пов'язана з утриманням та обігом тварин, зобов'язані: охороняти здоров'я та благополуччя тварин шляхом: забезпечення виконання ветеринарно-санітарних заходів, включаючи зоогігієнічні вимоги та умови, що мають забезпечуватися на потужностях для утримання тварин; забезпечення тварин якісними та безпечними кормами і водою; застосування профілактичних ветеринарно-санітарних заходів щодо здоров'я тварин; своєчасного звернення за послугами лікаря ветеринарної медицини щодо діагностики, встановлення діагнозу та лікування хворих тварин; використання ветеринарних препаратів згідно з вказівками лікаря ветеринарної медицини; недопущення жорстокого поводження з тваринами; забезпечення належних транспортних засобів для переміщення тварин, тощо [3].

Ключову роль у контролі за дотриманням технологій отримання продукції та розведення тварин відіграють ветеринарні фахівці. Саме вони можуть визначати, чи є методи „больовими та травмуючими” з наукової та медичної точки зору. Вони можуть оцінити ступінь „страждань тварин” (що є ключовим поняттям для кваліфікації правопорушення у вигляді жорстокого поводження з тваринами), вони можуть визначити фізіологічний та психологічний стан тварини.

Жорстоким поводженням з сільськогосподарськими тваринами вважається:

- використання для роботи хворих, поранених, вагітних в останній третині вагітності або недогодованих тварин;

- використання у роботі з тваринами спорядження та інших засобів, що можуть призвести до травмування, каліцтва або загибелі тварин;

- утримувати тварин у приміщеннях, в яких проводиться забій тварин або в яких знаходяться туші забитих тварин;

- патрання, обсмалювання, зняття шкіри, копчення, відокремлення частин у тварин до припинення серцебиття;

- біркування, біостерилізація, обрізання частини дзьоба, видалення або обрізання рогів та інших болісних процедур без застосування знеболення (ст. 21 Закону [1]).

Законодавець встановив окремі вимоги до транспортування сільськогосподарських тварин, які визначають: загальну придатність тварин до перевезення (фізіологічний стан тварини, її вік, наявність вагітності); технічні характеристики транспортного засобу, його дотримання санітарним нормам; процес завантаження та вивантаження тварин із урахуванням їхніх фізіологічних потреб, ознак стресу чи хвороби; процес годівлі та напування; їх ідентифікацію.

Зокрема „Правила транспортування тварин“, затверджені Постановою КМУ від 16 листопада 2011 р., № 1402 встановлюють заборону сумісного транспортування несумісних видів тварин, або вимоги до розділення тварин за віком, статтю чи темпераментом.

Так, забороняється: зв'язувати задні ноги непарнокопитим тваринам, якщо вони не перебувають в окремих стійлах; прив'язувати велику рогату худобу за роги. Під час перевезення великої рогатої худоби, непарнокопитих і свиней некастровані самці мають бути відокремлені від самок, дорослі кнури та жеребці – один від одного. Домашні птахи мають перевозитися у засобах перевезення із суцільним щільним дном, що можуть розташовуватися у кількох ярусів за умови наявності в достатній кількості. питної води і корму [6].

Отже, ЗУ „Про захист тварин від жорстокого поводження“ встановлює загальну рамку, а Постанова № 1402 деталізує конкретні практичні вимоги для транспортування, що є однією з потенційно стресових ситуацій для тварин. Дотримання цих

Правил є обов'язковим і є одним з проявів гуманного поводження з тваринами.

Окрема норма законодавства присвячена процесу умертвіння тварин, зокрема ст. 17 ЗУ „Про захист тварин від жорстокого поводження“ визначає дозволені цілі умертвіння (зокрема, для одержання господарсько корисної продукції) та встановлює основні принципи гуманності, зокрема забороняється здійснювати умертвіння методами, що включають передсмертні страждання тварин. Приміщення, де проводиться умертвіння, повинно бути відокремлене від приміщення, де утримуються інші тварини, що зменшує стрес у тварин, які очікують забою. Забороняється застосовувати негуманні методи умертвіння, що призводять до загибелі від задущья, електричного струму (якщо він не викликає миттєвої несвідомості), больових ін'єкцій, отруєння, курареподібних препаратів, перегріву та інші больові методи. Переробка тварин дозволяється тільки після їх умертвіння, що виключає практику обробки живих тварин.

Крім того в Україні існують низка Державних стандартів України (ДСТУ) та інших підзаконних нормативних документів, які встановлюють конкретні технологічні вимоги до процесу забою для різних видів сільськогосподарських тварин та є обов'язковими для застосування на підприємствах, що здійснюють забій.

Зокрема Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 29.08.2022 р., № 628 „Про затвердження Вимог до забезпечення благополуччя тварин під час забою та умертвіння“ [7] стосується гуманного забою. Він імплементує європейські вимоги до благополуччя тварин на бійнях та встановлює детальні правила щодо: загальних вимог до умертвіння та супутніх операцій (зокрема, що тварин умертвляють виключно після оглушення), що має забезпечувати неприйнятність тварин та втрату ними чутливості до моменту настання смерті (наприклад, механічні, електричні, газові методи).

Окремі вимоги встановлено щодо забою під час здійснення релігійних обрядів (де оглушення може не застосовуватися, але мають бути забезпечені інші умови для мінімізації страждань, зокрема, знерухомлення).

ДСТУ в першу чергу визначають технічні умови для живої худоби, що призначається для забою, а також для отриманої продукції (м'яса). Вони можуть містити вимоги до: класифікації тварин для забою (за віком, статтю, вгодованістю, живою масою); вимог до утримання перед забоєм (відпочинок, голодна дієта, доступ до води); якості туш та м'яса після забою (категорії, показники); правил приймання тварин на забій.

До таких стандартів належать: ДСТУ 4673:2006 „Велика рогата худоба для забою. Технічні умови“, ДСТУ 4718:2007 „Свині для забою. Технічні умови“, ДСТУ 3136:2017 „Птиця сільськогосподарська для забою. Технічні умови“, ДСТУ 4293:2004 „Кролі для забою. Технічні умови“, ДСТУ 3143-95 „М'ясо птиці (тушки курей, качок, гусей, індиків, цесарок)“, тощо.

ДСТУ визначають критерії якості для тварин, що надходять на забій (вгодованість, жива маса, відсутність видимих ушкоджень, ознак захворювань), недотримання яких призводить до економічних втрат для виробника (зниження сортності м'яса, його відбракування). Жорстоке поводження, що включає неналежні умови утримання, годування, поїння, транспортування може спричинити: стрес-індуковані фізіологічні зміни в організмі тварини, а саме: тривалий стрес призводить до підвищення рівня кортизолу, глікогену та лактату у крові, що негативно впливає на якість м'яса та робить його непридатним для реалізації або знижує його товарну цінність. Крім того, стрес та неналежне утримання тварини перед забоєм (наприклад, відсутність води, якісного корму, несвоєчасне годування) можуть призвести до значної втрати живої маси тваринами. ДСТУ встановлюють мінімальну живу масу для певних категорій тварин, прямо впливають на економічну ефективність господарства, спонукаючи до створення умов, що мінімізують втрати. Спричинення фізичних травм та ушкоджень – побої, неналежна фіксація, грубе поводження під час навантаження/розвантаження або транспортування призводять до синців, переломів, рваних ран. Такі тушки або їхні частини підлягають утилізації або значній

знецінці, що є прямим збитком для сільськогосподарського підприємства.

Отже, ДСТУ, хоча і підзаконними нормативно-правовими актами, та відіграють вторинну, але суттєву роль у забезпеченні добробуту тварин. Вони встановлюють якісні параметри продукції, які не можуть бути досягнуті без дотримання певних мінімальних стандартів поводження з тваринами. Це створює економічний стимул для виробників уникати жорстокого поводження, оскільки воно прямо впливає на рентабельність виробництва та відповідність продукції державним стандартам.

Важливу роль посиленні захисту тварин відіграв ЗУ „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації європейських стандартів у сфері захисту тварин від жорстокого поводження“ [7], приводячи національне законодавство у відповідність до європейських норм і стандартів. Його прийняття стало значним кроком у напрямку гуманізації ставлення до тварин та боротьби з жорстоким поводженням. Зокрема цим Законом посилено кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, і ті дії, які раніше могли розглядатися як адміністративні правопорушення, відтепер можуть бути кваліфіковані як кримінальні, що підвищує превентивний ефект.

Крім того, Закон розширив перелік дій, які вважаються жорстоким поводженням з тваринами. Це включає не тільки фізичне насильство, а й інші форми знущань, таких як відсутність належного догляду, утримання в неналежних умовах, залучення тварин до боїв, а також пропаганда жорстокості.

До того ж, прийняття Закону свідчить про запровадження в Україні загальноєвропейських цінностей та підходів до добробуту тварин, що сприяє підвищенню міжнародного іміджу країни, адже одним із ключових аспектів процесу євроінтеграції є приведення національного законодавства у відповідність до норм і стандартів Європейського Союзу, відомих як *acquis communautaire*. Захист тварин та їхній добробут є невід'ємною частиною цього комплексу норм, і прийняття цього Закону свідчить про серйозність намірів

України щодо виконання своїх зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС, зокрема в частині імплементації відповідних директив та регламентів, що стосуються добробуту тварин, як то: стандартів утримання сільськогосподарських тварин, правил транспортування, використання тварин у наукових цілях тощо.

І безумовно ефективне застосування законів, спрямованих на захист тварин, свідчить про зміцнення верховенства права в країні, що є одним із фундаментальних принципів ЄС. Це включає в себе не тільки прийняття законів, але й їхнє належне виконання та притягнення порушників до відповідальності.

Крім того, посилення захисту тварин сприяє підвищенню довіри до України з боку міжнародної спільноти, зокрема європейських країн та міжнародних зооохисних організацій. Це демонструє зрілість суспільства та його здатність адаптуватися до високих стандартів, що є важливим для європейських перспектив країни.

Але, не дивлячись на позитивні зрушення у напрямку вдосконалення правового регулювання щодо захисту тварин від жорстокого поводження, зокрема сільськогосподарських тварин, в законодавстві все ще залишаються колізії та прогалини, а також виклики щодо його імплементації до міжнародних норм і стандартів.

По-перше, хоча ЗУ „Про захист тварин від жорстокого поводження” [1] дає визначення поняття жорстокого поводження, деталізація його застосування до сільськогосподарських тварин може бути недостатньою. Не чітко визначеним залишається критерій, що саме вважається „фізичними стражданнями” для сільськогосподарської тварини в умовах інтенсивного виробництва (утримання у клітці, обмежений рух, тощо), що ускладнює кваліфікацію правопорушення.

По-друге, відсутні чіткі стандарти для утримання сільськогосподарських тварин: зокрема, щодо площі утримання на одну тварину, умови вентиляції, температурного режиму, освітлення, доступу до виходу, тощо для кожного виду та вікової групи. Хоча є загальні вимоги (наприклад, „не переобтяжувати тварину”), вони часто не мають чітких кількісних показників, що

ускладнює контроль за утриманням та притягнення до відповідальності. Це створює „сіру зону” між критерієм „оптимального добробуту” і „неприпустимим жорстоким поводженням”. Відсутність такої межі може спричинити проблеми з притягненням до відповідальності. Так законодавство передбачає можливість притягнення до кримінальної відповідальності за жорстоке поводження, але „сіра зона” унеможливорює доведення вчинення цього кримінального правопорушення, оскільки дії можуть не досягати рівня „явних страждань” або „каліцтва”, які є типовими ознаками для кримінального провадження. Навіть у випадку кваліфікації дій як адміністративне правопорушення, відсутність чітких стандартів призводить до проблеми у накладенні санкцій. Крім того, нечіткі норми створюють простір для суб’єктивних рішень, що підвищує ризик корупції, коли представникам контролюючих органів або суддям важко об’єктивно оцінити ситуацію, і вони можуть бути схильні до неправомірних впливів.

По-третє, мають місце прогалини у регулюванні етапу забою, адже попри загальні вимоги щодо гуманного забою, відсутні детальні правила щодо методів оглушення, часу до настання смерті, умов утримання перед забоєм, що відповідають європейським стандартам. Деякі дослідження вказують на те, що на практиці не завжди дотримуються принципів мінімізації страждань тварин безпосередньо на бойнях. Не завжди чітко визначені протоколи та вимоги до ефективності оглушення, що може призвести до того, що тварина залишається при свідомості під час подальших етапів обробки. Недостатня конкретизація умов транспортування до місця забою (хоча і є загальні положення про гуманне транспортування, – детальніші норми щодо максимальної тривалості транспортування без перерви, забезпечення водою та кормом під час тривалих перевезень, вимог до водіїв та супроводжуючих осіб, частоти та умов зупинок для відпочинку, можуть бути недостатньо регламентовані для всіх видів сільськогосподарських тварин).

По-четверте, існують розбіжності між національним законодавством та

європейськими стандартами. Європейські директиви щодо добробуту тварин (зокрема, Директива Ради 2008/120/ЄС від 18.12.2008 р., „Про встановлення мінімальних стандартів для захисту свиней”, Директива Ради 1999/74/ЄС від 19.07.1999 р., „Про встановлення мінімальних правил для захисту курей-несучок”) містять більш детальні та суворі вимоги до утримання, які ще не повністю імплементовані в українське законодавство на рівні підзаконних актів або їх застосування не є системним.

Висновки. На підставі проведеного дослідження зроблено висновки, що ключовою проблемою для притягнення виної особи до адміністративної чи кримінальної відповідальності за вчинене правопорушення у вигляді жорстокого поводження з сільськогосподарськими тваринами є – відсутність чітких, кількісно вимірюваних стандартів щодо умов утримання таких тварин. Загальні нормативні визначення створюють „сіру зону”, де дії, які значно погіршують добробут тварин, але не призводять до очевидних каліцтв, залишаються поза сферою ефективного правового регулювання. Це ускладнює роботу контролюючих органів та об’єктивне доведення факту жорстокого поводження.

Додаткові прогалини стосуються відсутності детальних правил регулювання забою та транспортування тварин, що також призводить до їхніх страждань.

Для підвищення ефективності захисту сільськогосподарських тварин від жорстокого поводження необхідно деталізувати нормативну базу, розробивши чіткі та вимірювані стандарти добробуту. Це забезпечить прозорість, полегшить контроль, дозволить належним чином кваліфікувати правопорушення та ефективно застосовувати передбачені законом адміністративно-правові та кримінальні аспекти відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон від 21 лютого 2006 р., № 3447-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>
2. Як вибрати електропастух: поради експертів та популярні моделі. URL: https://fermateh.com.ua/electric_shepherd#:~:text=%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D1%85%D0%B8%20%E2%80%94%D1%86%D0%B5%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%2C%20%D1%8F%D0%BA%D0%B0%20%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE,%D0%B9%20%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B2
3. Про ветеринарну медицину: 25 червня 1992 р., № 2498-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 7 грудня 1984 р., № 8073-X / Верховна Рада Української РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
5. Кримінальний кодекс України: Закон від 5 квітня 2001 р., № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Правила транспортування тварин: Постанова від 16 листопада 2011 р. № 1402 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-2011-%D0%BF#n8>
7. Про затвердження Вимог до забезпечення благополуччя тварин під час забою та умертвіння: Наказ від 29.08.2022 р. № 628 / Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1244-22#Text>
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації положень деяких міжнародних угод та директив Європейського Союзу у сфері охорони тваринного та рослинного світу: Закон від 15 липня 2021 р., № 1684-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1684-20#Text>

Mashchenko O. V., AbakumovaYu. V. Protection of farm animals from cruelty: administrative, legal and criminal aspects

The article examines the administrative, legal and criminal aspects of protecting farm animals from cruelty in Ukraine, analyzing the current state of legislative regulation and the challenges that arise during its implementation. It is noted that Ukrainian legislation, represented by the Law of Ukraine "On the Protection of Animals from Cruelty", the Code of Ukraine on Administrative Offenses and the Criminal Code of Ukraine, establishes the basic principles of humane treatment of animals and provides for liability for cruelty. The role of the Law of Ukraine "On Veterinary Medicine", the State Standards of Ukraine and subordinate regulations in establishing requirements for the maintenance, transportation and slaughter of farm animals, as well as the positive impact of the Law on the Implementation of European Standards, which has strengthened criminal liability and expanded the list of prohibited actions, is separately highlighted.

At the same time, the article focuses on systemic gaps and conflicts in the current legislation, which create a "gray zone" between the criteria of "optimal welfare" and "unacceptable cruelty". The main problems are recognized as the lack of clear, quantifiable standards for the area of detention, ventilation conditions, temperature regime, lighting and access to exercise for different species and age groups of farm animals. Such uncertainty complicates the objective qualification of offenses and effective proof of the fact of cruelty, which prevents proper prosecution for administrative and criminal liability.

Gaps are also identified in the regulation of the stages of slaughter and transportation of animals, where, despite general requirements, there are no detailed protocols on stunning methods, time to death and specific transportation conditions that meet European standards. It is emphasized that the existing discrepancies between national legislation and European directives in the field of animal welfare slow down the European integration process of Ukraine.

Based on the analysis, a conclusion is made about the need to detail and specify the regulatory framework by developing scientifically based, quantitative animal welfare standards. This will increase the effectiveness of control, ensure proper law enforcement and strengthen the administrative, legal and criminal aspects of protecting farm animals from cruelty, contributing to the full implementation of European requirements and improving the international image of Ukraine.

Key words: farm animals, animal welfare, cruelty, administrative liability, criminal liability, legislation of Ukraine, European standards, gray area.